

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ | PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

XUDAYBERGANOV Shuhrat Shavkat o'g'li

Urganch davlat pedagogika institute

"Maktabgacha ta'lim va tabiiy fanlar"

kafedrasi dotsenti

(Xorazm viloyati, Urganch shahri)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14209320>

GLOBAL TA'LIM SHAROITIDA BO'LAJAK PEDAGOG KADRLARDA AKADEMIK ERKINLIK G'OYASINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIY-TARBIYAVIY JIHATLARI

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada akademik erkinlik mohiyatan liberal demokratik qarashlar, ularning ta'lim va tarbiya, pedagogik izlanishlar bilan bog'liqligi atroflicha o'rganilgan. Universitet ta'limi oliy ta'lim pedagogikasini shakllantirdi, u maktab va maktabgacha tarbiyadan keskin farq qiladigan, subyekt (professor, muallim, tarbiyachi) va obyekt (talaba, o'quvchi, tarbiyalanuvchi) o'rtasidagi munosabatlarni dialogga, bir-biriga ishonchga, obyektни o'z ustida ishlashga, yangi narsalarni yaratishga undash pedtexnologiyasiga qurilishi masalasi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: akademik erkinlik, dunyoviy bilim, moliyaviy mustaqillik, siyosiy erkinlik, iqtisodiy erkinlik, pedagog kadr.

В ГЛОБАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ БУДУЩЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ КАДРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИДЕИ АКАДЕМИЧЕСКОЙ СВОБОДЫ СОЦИАЛЬНО-ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ

АННОТАЦИЯ

В данной статье академическая свобода – это, по существу, либерально-демократические взгляды, их связь с образованием и обучением, педагогическими исследованиями. Университетское образование сформировало педагогику высшей школы, резко отличающуюся от школьного и дошкольного образования, имеющую субъекта (профессор, педагог, воспитатель) и объекта (студент, воспитанник, анализируется проблема построения отношений между учеником (студентом) на диалоге, доверии друг другу, побуждении объекта к работе над собой, к созданию нового в педтехнологиях.

Ключевые слова: академическая свобода, мирские знания, финансовая независимость, политическая свобода, экономическая свобода, педагогический состав.

IN THE CONTEXT OF GLOBAL EDUCATION IN FUTURE PEDAGOGICAL PERSONNEL THE FORMATION OF THE IDEA OF ACADEMIC FREEDOM SOCIO-EDUCATIONAL ASPECTS

ANNOTATION

In this article, academic freedom is essentially liberal-democratic views, their connection with education and training, pedagogical research. University education formed the pedagogy of higher education, which is sharply different from school and preschool education, with a subject (professor, teacher, educator) and an object (student, pupil, the problem of building relations between the student (student) into dialog, trust in each other, encouraging the object to work on itself, to create new things in pedtechnology is analyzed.

Key words: academic freedom, worldly knowledge, financial independence, political freedom, economic freedom, pedagogical staff.

Bugun dunyoda kechayotgan globallashuv va integratsiya ta'lim tizimini ham qamrab olgan. Aslida globallashuv va integratsiya nafaqat ijtimoiy-iqtisodiy sohalarga, shuningdek, ilm-fan, ta'lim, kreativ shaxsni shakllantirish, ma'rifiy ishlar bilan ham chambarchas bog'liqdir. Ilmiy tadqiqotlarda, asosan, e'tibor ijtimoiy-iqtisodiy sohalarga qaratilsada, globallashuv va integratsiya ta'lim sohasidagi jarayonlarga ham ta'sir etib, global ta'lim muhitini shakllantirmoqda.

Globalashuv (globalizatsiya)-lotincha "glob" so'zidan olingan bo'lib, aynan uni "dumaloqlashuv", "kurralashuv" deb tarjima qilish mumkin. Yer sharining, Yer kurrasining fan-texnika yutuqlari tufayli insoniyat ixtiyoridagi xuddi bir butun sharga, kurraga aylanishini tushuntirish uchun ishlatiladi. "Global" tushunchasi lug'aviy ma'nosi nuqtayi nazaridan fransuz tilida "umumiy", lotin tilida esa "globus"-Yer shari" ma'nolarini bildiradi. Demak, globalizm tushunchasi ana shu ikki ma'noda ham bevosita insoniyat hayoti va taqdiri bilan bog'liq bo'lgan katta muammolarni, "sayyoraviy", "dunyoviy" muammolarni, global taraqqiyot istiqbollari o'ziga qamrab oladi.

To'g'ri, akademik erkinlik g'oyasi globallashuv jarayonlardan ilgari paydo bo'lgan, ammo o'tgan asrning ikkinchi yarmidan boshlangan globallashuv va integratsiya ta'lim tizimlarini, kadrlar tayyorlash va qayta tayyorlash jarayonlarini, universitetlardagi sotsiopedagogik tajribalarni umuminsoniy qadriyatlar asosida qayta tashkil etishga olib keldi. Bu jarayonga AQSh va Yevropa ta'lim tizimi, unversitetlari asos qilib olindi. Natijada g'arb ta'lim modeli global voqelik sifatida qaraladigan bo'ldi. Xalqaro tashkilotlar tomondan ishlab chiqilgan reytinglar ilmiy ishlarga va universitetlar faoliyatiga berladigan baholar ana shu mezonlarga muvofiq bo'lishi tartibi shakllandi.

XXI asrda oliy ta'limning ijtimoiy taraqqiyot, shaxsni shakllantirish, dunyoda barqaror va tinch rivojlanishni ta'minlashdagi o'rnini qayta baholash uchun 2019 yili BMT va 2022-yili 18-20-mayda YUNESKO Ispaniyada maxsus Butunjahon konferensiyasini o'tkazdi. Unda barcha davlatlarga yordam beradigan muhim tavsiyalar, "yo'l xaritasi" sifatida ishlab chiqildi va qabul qilindi. Unda quyidagi tamoyillarga tayanish zarurligi ko'rsatildi:

- 1) ta'limda inklyuzivlik, tenglik va rang-baranglik;
- 2) akademik erkinlik va qiziquvchi tomonlarning qatnashishi;
- 3) tanqidiy fikr va kreativlik;
- 4) soflik va etika;
- 5) barqaror rivojlanishga xayrixohlik va sotsial mas'ullik;
- 6) raqobat o'rniga hamkorlik.

Mazkur tamoyillar OTMLar faoliyatiga 2030-yilgacha joriy etilishi, shu tarzda global ta'lim muhitini yaratishga erishish mumkinligi nazarda tutildi.

Xorijiy tajribalarni o'rgangan olimlar universitetlardagi global ta'lim va akademik erkinlikni turlicha baholashadi. Ba'zi tadqiqotchilar ularni "haqiqatni izlash" kabi falsafiy konsepsiyaga muvofiq baholash tarafdorlaridir.

Global ta’lim va akademik erkinlik shunchaki bilim olish yoki bilim bershni tashkil etish emas, u insonga xos bo‘lgan falsafiy voqelik “haqiqatni izlash” xohishi bilan bog‘liqdir. Bu o‘rinda haqiqatni keng ma’noda, “ekzistensial ehtiyoj” (A.Maslou iborasi) tarzida tushunmoq kerak. Ilm-fan, aqliy izlanishlarning barchasi haqiqat izlaydi, uni topishga intiladi, hatto unga yetish mumkin emasligini bilgan taqdirda ham ular haqiqatni izlashdan tinmaydi.

Insonga xos ushbu “ekzistensial ehtiyoj”ni nazarda tutish sotsiopedagogik jarayonlarni tashkil etish va olib borish uchun ham muhim. Amerikadagi universitetlar professorlarining akademik erkinlik va “amerika modeli”ning jahon ta’lim tizimiga ta’siri borasidagi fikrlarini maxsus o‘rgangan K.Keytning yozishicha, bu model erkin darslar o‘tish, mustaqil tarzda tadqiqotlar olib borish, mavzu va muammolarni erkin tarzda muhokama qilish, har kimning fikr va e’tirozlarini eshitish, ta’lim jarayonini ochiq, demokratik qilish kabi jihatlari bilan global ta’limga ta’sir o‘tkazmoqda. Amerikalik tadqiqotchilar ilgari surayotgan global fuqarolik jamiyati[80] ta’lim jarayonini ham ochiq qiladi, undagi sotsiopedagogik jarayonlardan tortib, to ilmiy izlanishlargacha universitet, ilmiy jamoasining o‘zini o‘zi boshqarish organlarigacha demokratik tamoyillar asosida faoliyat yuritadi.

Oliy ta’lim muassasalari ijtimoiy-pedagogik jarayonlarini amaliyotga integrasiyalash talabi quyidagicha:

1. **Bozor iqtisodiyoti talablariga muvofiq universitetlarga akademik erkinlik va o‘zini-o‘zi mablag‘ bilan ta’minlash imkonini berish;**
2. **Ta’lim va kadrlar tayyorlashni bozor konyukturasiga va hududlarning etnosotsial extiyojlariga muvofiqlashtirsh;**
3. **Universitetlarning dars jadvallarini, soatlar taqsimotini va qanday kasb-korga o‘rgatishni mustaqil tarzda, buyurtmachilar talablariga muvofiq belgilash huquqini berish;**
4. **Professor va talaba o‘rtasidagi munosabatlarni tobora erkinlashtirish, ular o‘rtasidagi to‘siqlarni minimallashtirish;**
5. **Universitetning ichki (ilmiy kengash, fakultetlar kengashi) va tashqi (jamoatchilik kengashi, vasiylar va homiylar kengashi, fuqarolik jamiyati institutlari) nazoratda bo‘lishiga erishish;**
6. **Universitet va davlat hokimiyati, boshqaruv organlari bilan o‘rnatiladigan aloqalar doirasi va funksiyalarni qaytadan ko‘rib chiqish, o‘rnatish;**
7. **Universitetlarning xalqaro tashkilotlari va uyushmalarini, asossiasiyalarini tashkil etish orqali ular mustaqilligini himoya qilishning global mexanizmlarini yaratish;**
8. **Talabalarni ilmiy va innovatsion izlanishlarga jalb etish orqali ularda akademik mobillik, faollikni shakllantirish;**
9. **Xududning talablaridan kelib chiqib qabul kvotalarini shakllantirish va hudud intellektual saloxiyatini yuksaltirish.**

1-rasm. Oliy ta’lim muassasalari ijtimoiy-pedagogik jarayonlarini amaliyotga integrasiyalash talabi

Bozor iqtisodiyoti global ta'lim jarayonlariga ta'sir etib, universitetlar va OTMlarini pul topishga undadi. Natijada bozor iqtisodiyoti, pul topish bilan akademik erkinlik uyg'un qaraladigan bo'ldi. OTMlari ijtimoiy-pedagogik jarayonlarini amaliyotga integratsiyalash talabi esa ushbu yondashuvning bir shakli edi (1-rasmga qarang). Global ta'lim hali shakllanmagan bo'lsada, universitetlarning bugungi rivoji OTMlar oldiga ma'lum bir talablar qo'yayotganini ko'rmaslik mumkin emas [1, 2, 3].

Masalan, bozor munosabatlari o'z molini tez va yuqori narxda pullashni yoqtiradi, agar ushbu talabni to'g'ridan to'g'ri OTMga tatbiq etsak, ta'lim jarayonini kim pul to'lasa, sotib olishga qodir bo'lsa, ana shungagina kadr tayyorlab berish tartibiga o'tishga to'g'ri keladi. Dunyoda bunday talab bilan ishlaydigan universitet yo'q, hatto eng ilg'or unversitetlar (masalan, Kembrij yoki Bolone universitetlari) ham davlat (munitsipial boshqaruv), homiylar, yirik metsenatlarning moddiy qo'llab-quvvatlashiga tayanadi.

Ular to'g'ridan to'g'ri bozorga chiqib o'z "tovarlari"ni, "mahsulot lari"ni taqdim etavermaydi, balki ratsional boshqarish va o'zining akademik imkoniyatlaridan kelib chiqib, xizmatlarini taqdim etadi. To'g'ri, keyingi yillarda ularda chet ellik, ayniqsa, sobiq SSSR hududidagi yoshlarni jalb etish alohida yo'nalish sifatida shakllantirilmoqda. Bunga ushbu universitetlardagi faqat akademik salohiyat yoki intellektual bagaj sabab bo'layotgani yo'q, g'arbda yoshlar o'rtasida oliy ta'limga bo'lgan qiziqishning kamayib ketgani bosh sababdir. Shuning uchun ular xorijiy talabalarni jalb etish orqali universitetlar, mamlakat oldidagi iqtisodiy va ijodiy hamda ichki sotsiodemografik muammolarini hal etishni ko'zlashadi.

Ular tomonidan o'ylab chiqilgan reytinglar, xalqaro modellar va jahon standartlari kabilar milliy universitetlardagi o'ziga xosliklarga barham berish orqali global ta'lim tizimini yaratishdir. Bu tizim, avvalo, g'arbona tizim, u milliy ta'lim tizimlarini o'ziga bo'ysundirishni nazarda tutadi. OTMlarga bozor iqtisodiyotiga o'tkazish yoki ularda akademik erkinlik tamoyilini joriy etish global ta'lim tizimini yaratishga qaratilgan bo'lib, unda nafaqat ijobiy, shuningdek, salbiy ta'sir etuvchi jihatlari ham borligini esdan chiqarib bo'lmaydi.

G'arbdagi akademik erkin, mustaqil universitetlar o'z davlatining siyosatidan mutlaq erkin, mustaqil emas, ular xorijiy yosh intellektlarni o'ziga jalb etish, ularga turli yengilliklar berish orqali mamlakat oldida turgan yuqoridagi muammolarni hal etishga o'z hissalarini qo'shishga intiladilar. Buni xorijiy universitetlarda ta'lim olgan yoshlarning aksariyati o'sha joylarda qolib ketayotgani, qaytib kelayotganlari esa afsus qilishini bildirayotgani ham tasdiqlaydi. Shunday ekan, OTMga bozor iqtisodiyoti talablarini joriy etishga ehtiyotkor bo'lish talab etiladi, unga bir tomonlama yondashib bo'lmaydi. Bozor kon'yukturasi nihoyatda tez o'zgaruvchan, beqaror. Unga moslashish oson kechmaydi. Shu bilan birga, OTMlar har doim ham xalq xo'jaligi uchun zarur kadrlar tayyorlashda bozor talablaridan kelib chiqishi shart emas. Masalan, tibbiyot sohasida xirurg, pediatr, stomatolog, oftalmolog, nevroptolog, kardiolog kabi mutaxassislarni bozor iqtisodiyotiga qarab emas, balki mamlakatdagi ijtimoiy tibbiy vaziyatga, aholining tibbiy yordamlarga muhtojligiga qarab tayyorlashadi. Bu ta'lim tizimi barqarorligi, bozor ketidan chopavermasligi va korrupsiyaga moyilligi bilan davlatning barqaror talablariga ko'ra ishlashi bilan ajralib turadi. Agar davlatning barqaror talablari bo'lmasa, soha korrupsiya manbaiga aylanadi, bu hol salbiy oqibatlarini keltirib chiqaradi. Demak, OTMning barcha sohalar ham bozor kon'yukturasi ketidan ergashib ketavermaydi. Pedagogika, madaniyat va ma'naviyat, harbiy sohalar uchun kadrlar tayyorlovchi OTMlar ham bozor kon'yukturasi talablariga juda ehtiyotkorlik bilan yondashadilar. Ushbu yo'nalishlarda barqarorlik, hatto konservatizm ijobiy ahamiyat kasb etadi.

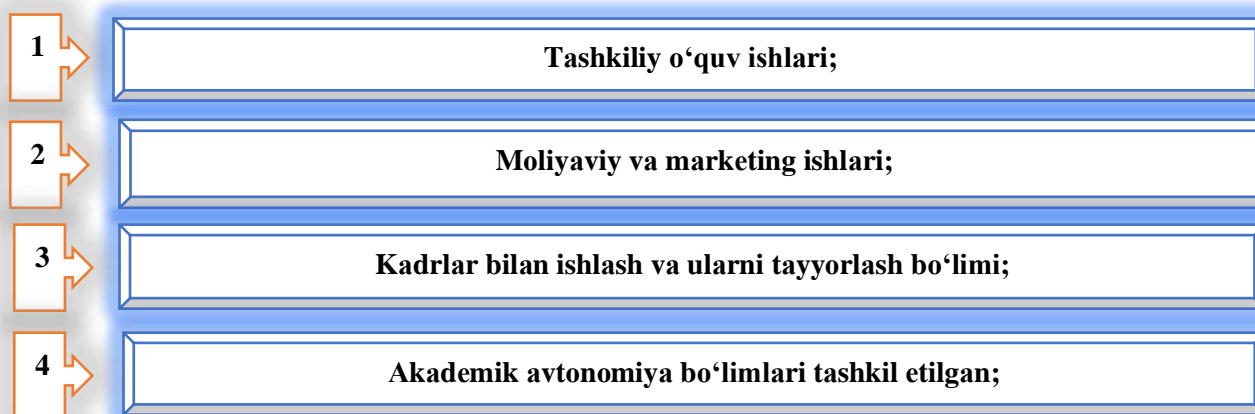
Bozor kon'yukturasi, avvalo, mehnat bozori bilan bog'liqdir. Mutaxassislarning fikricha, mehnat bozori "mehnatga qobiliyatli aholining ish bilan band bo'lgan va band bo'lmagan qismlari va ish beruvchilar o'rtasidagi munosabatlarni hamda ularning shaxsiy manfaatlarini hisobga oluvchi kontraktlar (mehnat kelishuvlar) asosida "mehnatga qobiliyatlarini" harid qilish sotishni amalga oshiruvchi, shuningdek, ishchi kuchiga talab va taklif o'rtasidagi nisbatlarni bevosita tartibga soluvchi, bozor iqtisodiyotining murakkaab, ko'p aspektli, o'suvchi va ochiq ijtimoiy-iqtisodiy tizimchasidir.

Uning vazifalari:

- ishchi kuchiga talab va taklifning hajmi, tarkibi va nisbatini shakllantirish;
- bozor uslubida xo‘jalik yuritishning iqtisodiy, ijtimoiy va huquqiy mexanizmlari yordamida ishchi kuchiga talab va taklifni tartibga solish;
- mehnat resurslarining oqilona bandligini ta‘minlashga bevosita ta‘sir ko‘rsatish;
- ishsizlar ish topishiga, ularning malakasi va raqobat qobiliyatini oshirishga ko‘maklashish;
- ishlab chiqarish xarajatlarni qisqartirish va mehnat taqsimotini o‘zgartirishdir.

Demak, OTMLar ushbu mehnat bozori kon‘yukturasi va talablariga muvofiq kadrlar tayyorlashni amalga oshirishi lozim. Bu esa, tabiiy ravishda, OTMLarda maxsus marketing bo‘limi bo‘lishini taqozo etadi. AQSh, Germaniya, Fransiya va Rossiya davlatlaridagi yirik universitetlarida maxsus marketing bo‘limlari mavjud bo‘lib, ular xizmat ko‘rsatishni bozor kon‘yukturasini o‘rganib borish orqali amalga oshiradilar. Shu maqsadda Yevropa universitetlari assotsiatsiyasi taklifiga muvofiq universitetlar tizimi¹.

Yevropa universitetlari assotsiatsiyasi taklifiga muvofiq universitetlar tizimi modeli:

2-rasm. Yevropa universitetlari assotsiatsiyasi taklifiga muvofiq universitetlar tizimi modeli

Ushbu model zamonaviy universitetlarda ham o‘z ifodasini topmoqda, ya‘ni universitetlar faoliyati ana shu tizimlar orqali olib boriladi va baholanadi. Global ta‘limda shakllanayotgan ushbu tizimlar mutlaq yangi emas, albatta.

Ularda avvalgi tajribalar ham mujassamdir. Masalan, davlat tomonidan ajratiladigan budget mablag‘larining sarflanish tartibi, ya‘ni moliyaviy ishlar, hisob-kitob, kadrlarga maoshlar to‘lash, moddiy rag‘batlantirish, komandirovkalar haqlari, talabalar turar joylarini bezatish va boshqa tadbirlar tartibi deyarli o‘zgar olmay keladi. Universitetlarning moliyaviy sarf-xarajatlar ishlarida davlat tomonidan o‘rnatilgan tartiblar barqaror tartiblar sifatida saqlanib turibdi. Global ta‘limda universitetlarning moliyaviy mustaqilligi e‘tirof etilayotgan, akademik mustaqillikni moliyaviy mustaqillik bilan mustahkamlash masalalari tadqiqotchilar e‘tiborni tortayotgan bo‘lsa-da, bu masalada global yaqinlik borligi hali sezilmaydi.

Mustaqil rivojlanishga o‘tgan yosh davlatlardagi OTMLar esa an‘anaviy tartiblardan hali voz kechganlaricha yo‘q.

Universitetlarning dars jadvallarini va soatlar taqsimotini, kadrlar tayyorlash tizimini mustaqil o‘rnatishi akademik erkinlikning eng muhim yo‘nalishidir. Global ta‘lim g‘oyasini qo‘llab-quvvatlovchi Xalqaro akademiyalar uyushmasi ikki muhim tamoyilni ilgari suradi:

¹ Qarang: Википедия свободной энциклопедии

-birinchisi, universitet ichida yoki undan tashqarida haqiqatni aniqlashtirishga qaratilgan har qanday savolni kun tartibiga qo'yishda "to'liq erkinlik" ta'minlanishi;

-ikkinchisi, universitetlar va ilmiy tadqiqot tashkilotlari o'z a'zolarining akademik erkinligini taqiqlash hamda xodimlarining chiqishlarini ularga qarshi chora sifatida ishlatish huquqiga ega emasligini o'rnatishdir.

Mutaxassislarning ta'kidlashicha, hanuzgacha Yevropaning aksariyat universitetlari faoliyatiga davlat aralashadi, ba'zilar esa davlat budjetidan mablag' oladi. OTMning ichki ishlariga hatto rektor yoki uning yordamchilarni saylashga ham davlat aralashuvi kuzatiladi. Universitetlarning barqaror ishlashi uchun uzoq muddatlarni o'z ichiga oladigan davlat moliyalashtirishi muhim o'rin tutadi [4, 5].

Angliya universitetlarida "institutsonal avtonomiya" amal qiladi. Ushbu tamoyilga muvofiq erkinlik professorga ham, talabaga ham taalluqli bo'lib, ular o'rtasidagi ijodiy dialog, bir-birining qiziqish va tayyorgarliklarini hisobga olishga undaydi.

AQSh, Angliya, Fransiya va Germaniya kabi davlatlarda professorlarning asarlarini chop ettirish yoki og'zaki chiqishlariga hech qanday to'siq qo'yilmagan, biroq ularda ta'limga oid jarayonlarda milliylik, o'ziga xoslik mavjud. Masalan, Germaniyada talabalar darslarni tanlash huquqiga ega, ba'zi hollarda ular topshiriladigan imtihonlar vaqtini ham o'zlari belgilashi mumkin. Professorlar esa dars jarayonlarini o'zlarining ilmiy-nazariy konsepsiyalariga qurishi, ularni predmetlar doirasida asoslashi mumkin.

Birinchi semestrda talabalar o'qishga majbur predmetlar bor, ikkinchi va undan yuqori kurslarda esa, ular predmetlarni erkin tanlaydilar. Bu erkinlik universitetning akademik erkinligi dorasidadir, shuning uchun talaba duch kelgan fikrni, universitetga qarshi qarashlarni targ'ib etib yurmasligi lozim. Fransiyada professorlar davlat xizmatchilari hisoblanadi. Ular global ta'limni shakllantirishdan ko'ra, davlat uchun zarur bo'lgan ichki ishlarni, ehtiyojlarni, talablarni bajarishga xizmat qiladilar. Ular ta'lim jarayonlarida siyosiy yoki diniy qarashlarni targ'ib etmasligi, belgilangan turtiblarga muvofiq dars o'tishi kerak. Fransiya Konstitutsion kengashi tomondan o'rnatilgan tartibga muvofiq, professor va uning assistenti so'z erkinligi huquqidan to'la foydalanadilar, biroq ular "universitetning an'analarni, qonunlar talablarini, tolerantlik tamoyillari va ob'ektivlikni buzmasligi kerak". Universitet xodimlarining malakaviy yoki kasbiy ko'tarilishi ma'muriy qarorlar bilan emas, balki retsenziyalar orqali amalga oshiriladi.

Global ta'lim to'g'rsida turlicha fikrlar mavjud, ular bu tizimning hal shakllanmaganini, ular haqidagi mulohazalar ko'pincha gipotetik xususiyatga ega ekanini ko'rsatadi. "Global ta'lim" degan tushunchaning o'zi hali bahsli, uning asosiy talablari va mezonlari aniqlab olinmagan. Yan Amos Komenskiyning "Hammani hamma narsaga va hamma narsa haqida o'rgatish" konsepsiyasi ana shu global ta'limning negizini tashkil etadi. Unga ko'ra har bir kishini, har bir insonni istagan narsaga, bilimga o'rgatish mumkin, chunki barcha insonlarga bilish imkoniyatlari berilgan. Bu imkoniyatlar esa global ta'lim konsepsiyasini shakllantirishga asos bo'lib xizmat qiladi.

Aynan ta'lim xalqaro integratsiya va xalqlarning bir birlariga yaqinlashuvini ta'minlaydi, dunyoqarashlarni modernizatsiyalashga imkon beradi. Bugungi pedagogik ta'limotlar va tajribalapr umuminsoniy xarakter kasb etib, madaniyatlar va etnoslarni bir biriga yaqin qilmoqda. Bu jarayonlar global yaqinlashuv uchun juda muhim, ammo ular pedagogikaga to'g'ridan to'g'ri ta'sir ko'rsatmaydi. Pedagogikada shunday omillar mavjudki, ularni faqat tashqi global ta'sir natijasi deyish qiyin. Masalan, oila tarbiyasi avvalo oilaviy muhitdagi va oilada qaror topgan barqaror qarashlar, stereotiplar, tarbiya usullari, pand-nasihatlar va jazolash kabilarga tayanadi. Global ta'lim ushbu pedagogik tajribalarni e'tiborga olavermaydi, undagi ideal g'arbda shakllangan tartiblarni, normalar va o'zini o'zi idora etish, pedtexnologiyalarga tayanadi. Etnopedagogik tajribalar bilan global ta'lim har doim ham bir biriga muvofiq kelavermaydi. Ushbu ziddiyatni umuminsoniy qadriyatlar asosida bartaraf etish mumkin, biroq hozirgi davrda bu muammolarni hal etishga oid izlanishlar o'tkazilayotgani kuzatilmaydi. Shaxsda ijtimoiy fazilatlarini shakllantirish nafaqat pedagogik jarayonlar va texnologiyani, shuningdek, ijtimoiy ahamiyatga va yo'nalishga ega boshqa omillar (iqtisodiy, siyosiy, tarixiy-tarbiyaviy, etnopedagogik)ni ham hisobga olishni taqozo etadi.

Global ta'limdagi yana bir jihat shundaki, u barcha xalqlar ustidan hukmronlik qilishga harakat qiladigan, totalitar boshqarishni ma'qul ko'radigan ideologiyaga tayanadi. Global ta'limda shunday ideologiya mavjud. Shu bois u etnopedagogik tajribalar bilan ijodiy hamkorlikka qurilmagan, balki o'z qarashlari va qadriyatlarini, zamonaviy axborot texnologiyalari va ommaviy axborot tizimlariga asoslangan, "inson omilidan tashqarida" yaratilgan usullarga tayanishni o'zining asosiy belgisi deb biladi. Innovatsion ta'lim texnologiyalari tarbiya jarayonlarini "inson omili"siz qiladi, unda insonga, uning ruhan boy, sensitiv kechinmalariga, fluktatsion ichki kechinmalarining betakror jihatlariga asoslanish uchramaydi. Bu texnologiyalar uchun insonning o'zi ham bir instrument, innovatsion ta'lim texnologiyalarining bir murvati xolos.

Demak, global ta'limda insonga texnologik obyekt, ulkan global texnologik jarayonlarning bir murvati deb qarash ustuvordir[90]. Shunday bo'lsada, milliy ta'lim tizimlari global normalarga tayanayotganini, Yevropa ta'lim modellarini o'zlashtirayotganini ko'rmaslik mumkin emas. Masalan, dunyodagi ilg'or universitetlar tomonidan yaratilgan Coursera. org-[https:// www.coursera.org/](https://www.coursera.org/); EdX-[https // www. yedx.org/](https://www.yedx.org/); Udey-[https// www.udemy.com/](https://www.udemy.com/); LinguaLeo-[http // www.lingualeo.ru/](http://lingualeo.ru/); busuu-[http // www.busuu/ com/enc /](http://www.busuu.com/enc/); TED-[http // www. ted/com](http://www.ted.com) kabi ta'lim dasturlari bugun dunyodagi barcha universitetlarga ma'lum. Ular global ta'limning ajralmas atributlari sifatida, xalqaro munosabatlar, ayniqsa ta'lim sohasidagi tajriba almashishda qo'l kelmoqda. Tajribalar ko'rsatadiki, ilg'or pedtexnologiyalar avvalo zamonaviy axborot texnologiyalariga tayanadi, ulardagi ommaviylik, tezkorlik, samaralilik va hozirjavoblik kabi usullari orqali akademik ta'limga ham ta'sir etadi.

IQTIBOSLAR. ЧОСКИ. REFERENCES.

1. *Спиноза Б.* Избранные произведения. В двух томах. Том 2. – Москва: Госполитиздат, 1957. – 728 с.
2. *Мысли Спинозы.* Анонимные атеистические трактаты. – Москва: Мысль, 1969. – 335 с.
3. *Rüegg W.* A History of the University in Europe. Vol. I Universities in the Middle Ages. – Cambridge: Cambridge University Press. 1992.-485 с.
4. *Rudy W.* The Universities of Europe, 1100-1914. A History, Associated. – Cranbury: University Press, 1984.-177 с.
5. *Edwards R., Usher R.* Globalization and Pedagogy Space Place and Identity. – New York, 1999. – 602 p.
6. *Пинкевич А.П.* И.Г.Песталоцци. – Москва: Directmedia, 2014. – 127 с.
7. *Канке В.* История, философия и методология педагогики и психологии. – Москва: Юрайт, 2014. – 487 с.